

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ,
УПРАВЛІННЯ, ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. І.А. МАРКІНОЇ**

Освітньо-професійна програма Менеджмент підприємства
Спеціальність 073 Менеджмент
Ступінь вищої освіти Бакалавр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри _____

Тетяна ВОРОНЬКО-НЕВІДНИЧА

«__» _____ 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Управління фінансовими ресурсами підприємства»

виконав здобувач вищої освіти денної форми навчання

Нестеренко Владислав Володимирович

Керівник кваліфікаційної роботи

Аліна ОЛІЙНИК

Полтава – 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	16
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	16
2.2. Діагностика фінансових ресурсів підприємства.....	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	31
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	47

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення та розвиток української ринкової інфраструктури докорінно змінило економічне, інформаційне та правове середовище підприємств, що становить суть їхньої фінансової діяльності. Сучасний бізнес змушений постійно вирішувати питання, пов'язані з управлінням фінансовими ресурсами. Відсутність власних коштів призводить до необхідності використання підприємствами у фінансово-господарській діяльності фінансових ресурсів інших суб'єктів господарювання. Це робить підприємства фінансово залежними від зовнішніх ресурсів, що впливають на фінансову стійкість і платоспроможність.

Дослідженням процесу управління фінансовими ресурсами займалися багато науковців-економістів, зокрема вагомий вклад у розвиток теоретичних і практичних питань внесли як закордонні вчені: І. Ансофф, М. Портер, Д. Рікардо, А. Сміт; так і вітчизняні дослідники: В. Андрійчук, І. Балабанова, Р. Безус, Л. Євчук, З. Кадюк, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мельник, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, П. Саблук, О. Шпичак та багато інших.

Мета та завдання. Метою є вивчення теоретичних основ та практичних рекомендацій управління фінансовими ресурсами підприємства.

Для досягнення поставленої мети потрібним є вирішення завдань:

- з'ясування теоретичних основ управління фінансовими ресурсами;
- організаційно-економічна характеристика підприємства;
- діагностика фінансових ресурсів підприємства;
- пошук напрямів удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовими ресурсами підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади управління фінансовими ресурсами підприємства.

Методи дослідження. Застосовано загальнонаукові методи дослідження економічних явищ і процесів, що визначають оптимізацію

фінансових ресурсів, а саме: системний метод, метод узагальнення, метод аналізу даних, метод статистико-математичного аналізу.

Інформаційну основу становили фінансово-економічні матеріали досліджуваного підприємства, наукові праці, нормативно-правові акти тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи були представлені на VII Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції з міжнародною участю (27 жовтня 2022 р.) та науково-практичній конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик (30-31 березня 2023 р.).

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи опубліковано у 2 матеріалах конференцій:

1. Нестеренко В.В. Управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки: зб. матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю.* Полтава: ПДАУ, 2022. С. 148-150.

2. Нестеренко В.В. Діагностика управління господарською діяльністю сільськогосподарського підприємства. Матеріали науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик. Випуск 16. Полтава: ПДАУ, 2023. С. 80-82.

Інформаційну основу становили фінансово-економічні матеріали досліджуваного підприємства, наукові праці, нормативно-правові акти тощо.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи 40 сторінок друкованого тексту, робота містить 15 таблиць, 7 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел включає 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління фінансовими ресурсами є складним, але водночас необхідним фактором успішного розвитку та підтримки конкурентоспроможності бізнесу. Більшість агробізнесів стикаються з дефіцитом і труднощами в отриманні різних ресурсів. Головною проблемою аграрного підприємництва в наших економічних умовах є брак обігових коштів, коли велика кількість підприємств мають потенційно прибуткові проекти. Якість управління фінансовими ресурсами підприємств впливає на ефективність фінансової діяльності, а також включає формування, розподіл і використання надприбутків підприємств.

Щоб будь-яке підприємство могло добре управляти фінансовими ресурсами, всі ми вважаємо, що необхідно розглянути суть поняття «фінансові ресурси». Аналіз джерел показує, що фінансові ресурси за своєю суттю є складною економічною категорією, а науковці, які вивчають їх економічну природу, дуже різняться.

Так, М. М. Кальченко відносить до фінансових ресурсів усі грошові кошти, а також ту частину грошових фондів, яка використовується підприємствами в некапітальній формі. Вчений зазначив, що існують різні способи формування фінансових ресурсів агробізнесу:

- фінансові ресурси, створені господарством за рахунок власних доходів, тобто прибуткової господарської діяльності;
- споживчі агропідприємства та їх об'єднання – фінансові кошти яких використовуються на шкоду коштам, залученим за рахунок господарської діяльності, продажу цінних паперів та інших доходів;
- сільськогосподарські кооперативи – фінансові ресурси включають доходи від господарської діяльності, включаючи матеріальні та супутні витрати та витрати на оплату праці найманого персоналу;

– державні та комунальні сільськогосподарські підприємства – складають збитки із загальних джерел (виручка від реалізації продукції, доходи від робіт, доходи від цінних паперів, позики банків та інших кредиторів тощо) та спеціальних джерел (дотації, дотація, дотація, ін.).

Матвеева Н. В., Первухін П. К. – розуміння доходу, накопиченого фірмами за рахунок власного та позичкового капіталу для грошових коштів для забезпечення розширеного відтворення шляхом перетворення його в інші види ресурсів.

Певне пояснення цього бачення дають Григораш Т. Ф., Губенко Ю. Я. та Панич К. В., які фінансові ресурси вважаються власними коштами чи позиковими коштами, наявними у бізнесу, тобто всі активи підприємства – необоротні та оборотні.

На основі досліджень Боднар О. А. та Кучера В. А. вважають, що фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств – це грошові доходи, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання для виконання фінансових зобов'язань, забезпечення поточних витрат і пов'язані з розширенням виробництва.

Управління фінансовими ресурсами підприємства є одним із ключових факторів організації виробничо-комерційної діяльності підприємства, а також одним із найважливіших факторів забезпечення ефективного ведення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Процес управління фінансовими ресурсами має відбуватися в рамках певної системи. Це можна розглядати як:

– частина загальної системи управління підприємством, що складається з двох підсистем: суб'єкта та об'єкта управління (системний підхід до управління фінансовими ресурсами);

– усі форми, методи та прийоми управління грошовими та фінансовими ресурсами (процесний підхід до управління фінансовими ресурсами).

Управління фінансовими ресурсами є одним із основних завдань фінансового менеджера будь-якої компанії, оскільки їх структура та величина суттєво впливають на основні показники фінансово-господарської діяльності та ефективність роботи всього комерційного підприємства.

У науковій літературі до завдань управління фінансовими ресурсами відносять:

- залучення необхідної кількості ресурсів на найбільш вигідних умовах;
- ефективне використання наявних ресурсів.

Склад і структура фінансових ресурсів, їх кількість залежать від типу та розміру підприємства, виду діяльності та обсягу продукції. Розмір фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва та ефективністю діяльності підприємств. Чим більший обсяг виробництва, тим вищий прибуток підприємства, тим більша його фінансова міцність, і навпаки. Наявність достатніх фінансових ресурсів та ефективне їх використання визначають надійний фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність. У зв'язку з цим керівництво підприємства зосереджується на пошуку резервів збільшення власних фінансових ресурсів та їх найбільш ефективного використання для покращення загальної діяльності підприємства.

У процесі управління підприємством важливе місце займає стратегічний аналіз фінансової стійкості, який має бути підкріплений сучасною методологією економічного аналізу, завданням якого є виявлення причинно-наслідкових зв'язків між рівнями фінансової стійкості. Характер бізнесу та його детермінанти. Аналіз фінансової стійкості дає змогу оцінити фінансову спроможність компанії з відповідних точок зору.

Фінансова стійкість аграрного бізнесу є критерієм надійності наявних фінансових ресурсів, стабільності діяльності та ефективного управління.

Фінансова стійкість бізнесу – це стан його фінансових ресурсів та їх розміщення та використання, який забезпечує розвиток бізнесу на основі

прибутку та зростання капіталу при збереженні платоспроможності та репутації за умови прийняттого рівня ризику. Найважливішою формою сталого розвитку є її здатність розвиватися в умовах внутрішнього та зовнішнього середовища. Для цього підприємства повинні мати гнучку структуру фінансових ресурсів і мати можливість залучати кредитні кошти, коли це необхідно.

Основою фінансової стійкості підприємства є оптимальне співвідношення різних джерел фінансування його діяльності, засноване на двох принципово протилежних позиціях. З одного боку, залучення коштів є вигідним, оскільки додатковий капітал створює умови для розвитку бізнесу та прибутковості, з іншого боку, позикові кошти створюють значні фінансові ризики, які можуть призвести до негативних наслідків для діяльності.

Система управлінських заходів для підтримки економічної стійкості агробізнесу повинна містити такі елементи:

- постійний моніторинг зовнішніх і внутрішніх умов;
- розробити заходи щодо зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- розробити план готовності у разі виникнення проблем, розробити попередні заходи щодо їх наявності;
- реалізовувати практичний план дій у разі виникнення кризи, прийняття ризикованих і нетипових рішень у разі відхилень у розвитку ситуації;
- координувати дії всіх суб'єктів і контролювати виконання заходів та їх результати.

Відповідно до подальшої діяльності, важливою метою управління фінансовою стійкістю є стабільність виробництва підприємства. Складність професійних відносин, що виникають під час виробництва продукції агробізнесу, та різноманітність функцій, які вони виконують, визначаються низкою внутрішніх і зовнішніх факторів, кожен із яких впливає на постачання та відновлення конкуруючих продуктів, їх якість. Управління

виробничим процесом здійснюється за допомогою системи управління виробництвом, за допомогою гнучкого планування, правильного використання елементів виробничої системи, ефективного контролю всіх видів господарської діяльності. Кінцевими цілями забезпечення сталого функціонування виробничого процесу є оптимальний обсяг продажів, якість готової продукції, задоволеність споживачів, прибуток, зміцнення іміджу підприємства, постійний контакт з клієнтами, обслуговування вторинного ринку.

Фінансування діяльності підприємства здійснюється за допомогою використання зовнішніх джерел, до яких належать позикові фінансові ресурси або позиковий капітал. Класифікація позикового капіталу підприємства за різними ознаками наведена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація позикового капіталу підприємства за різними ознаками [3]

Ознака	Класифікація позикового капіталу
Строковість	– короткостроковий позичковий капітал (до 12 місяців); – довгостроковий позичковий капітал (понад рік).
Капіталодавець	– банки та інші фінансово-кредитні інститути; – постачальники та клієнти, власники; – персонал, держава.
Умови одержання	– згідно з кредитним чи іншим договором; – за відсутності договору.
Цілі використання	– здійснення інвестицій, поповнення оборотних активів.
Форми залучення	– грошові кошти, національна валюта, іноземна валюта; – валютний фіксинг, товарна форма.
Забезпечення	– забезпечені заставою (майном, майновими правами, цінними паперами); – гарантовані (банками, фінансами чи майном третьої особи); – з іншим забезпеченням (поручительство, свідоцтво страхової організації), незабезпечені.
Плата за користування капіталом	– виплата процентів, фіксована процентна ставка; – плаваюча процентна ставка, без процентів.
Порядок погашення	– одноразовий платіж, багаторазові платежі; – з регресією платежів, у заздалегідь визначений термін.

На балансі позиковий капітал господарюючого суб'єкта визнається зобов'язанням за умови, що вартість цих зобов'язань може бути достовірно

оцінена та існує ймовірність зменшення економічного інтересу господарюючого суб'єкта.

На балансі позиковий капітал господарюючого суб'єкта визнається зобов'язанням за умови, що вартість цих зобов'язань може бути достовірно оцінена та існує ймовірність зменшення економічного інтересу господарюючого суб'єкта, майбутнього через їх погашення.

За умовами згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку позичкові кошти поділяються на довгострокові та поточні.

Відповідно до П(С)БО 2, довгострокові зобов'язання «Баланс» повинні включатися як зобов'язання, які будуть погашені протягом періоду, що перевищує 12 календарних місяців, або на період, що перевищує операційний цикл, якщо він перевищує 12 календарних місяців (рис.1.1).

Рис.1.1. Склад довгострокових зобов'язань підприємства [8; 12; 35]

Поточні зобов'язання слід включати як такі, що будуть сплачені протягом операційного циклу або очікуються протягом 12 місяців від звітної дати (рис. 1.2).

Позиковий капітал включає також зобов'язання, відображені у звіті про фінансові результати. Цей пункт описує прибутки, отримані в поточному або попередніх періодах, що застосовуються до наступних облікових періодів.

Зокрема, до складу доходів майбутніх періодів входять аванси, отримані за орендовані основні засоби та інші необоротні активи, дохід від підписки на періодичні та довідкові видання, дохід від фрахту, продаж квитків на транспорт і театральні-видовищні підприємства, використання передплати за комунікаційні засоби тощо.

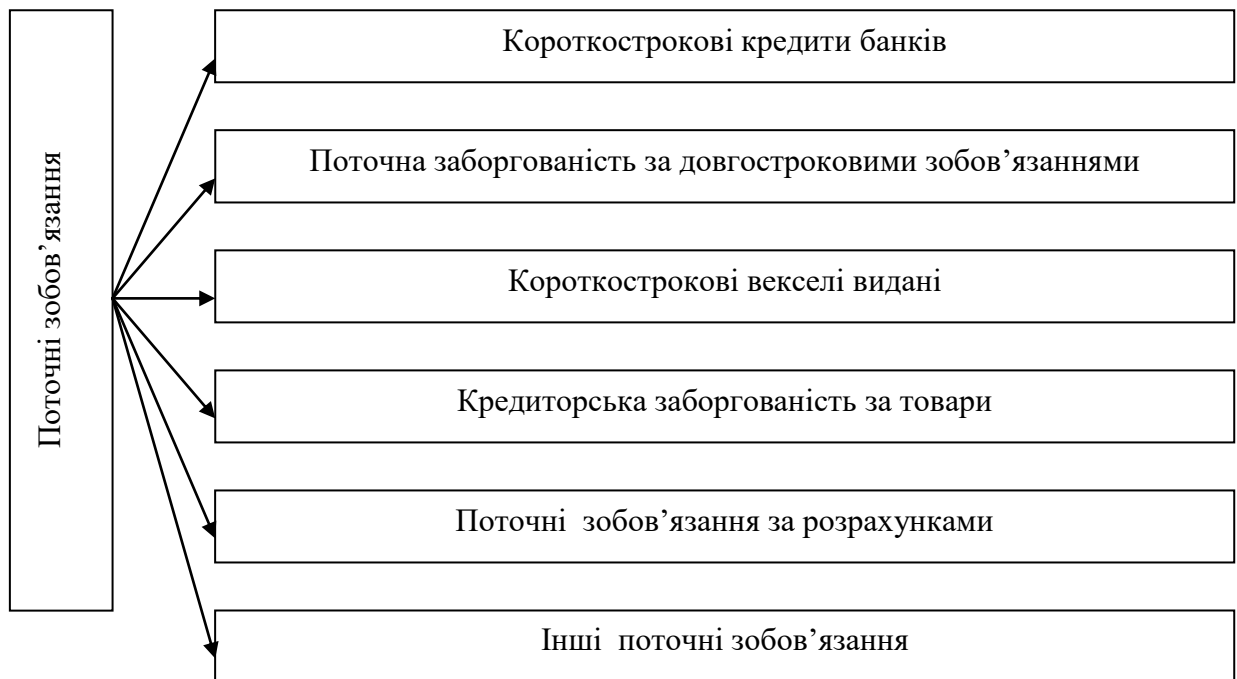

Рис.1.2. Склад поточних зобов'язань підприємства [9; 41]

Частіше ресурси формуються, коли підприємства позичають кошти, а кредити поділяються на банківські та небанківські. Банківський кредит – це господарські відносини між кредитором і позичальником з приводу надання банком коштів підприємству на умовах терміновості, платності, повернення, матеріальної гарантії тощо. Механізм банківського кредитування сільськогосподарських підприємств є невід'ємною частиною системи банківського кредитування, яка включає кредитну інфраструктуру, призначену для обслуговування сільськогосподарських підприємств, і систему кредитних відносин з сільськогосподарськими товаровиробниками.

Кредиторами є підприємства та/або фізичні особи, які підтвердили значні вимоги до боржника, у тому числі вимоги щодо заробітної плати, податків, інших обов'язкових платежів тощо.

Підсумовуючи, можна сказати, що до основних зовнішніх джерел формування корпоративного боргового капіталу належать:

- банківські кредити (фінансові);
- комерційні кредити.

Усі витрати, пов'язані із запозиченням і погашенням боргового капіталу, відображаються у розділі «фінансові витрати» звіту про фінансові результати.

Фінансові позики стосуються позик, наданих резидентами чи нерезидентами, які кваліфікуються як банківські установи, або резидентами та нерезидентами, які кваліфікуються як небанківські фінансові установи відповідно до законодавства країни, де розташовані нерезиденти, для мета надання строкових кредитів. конкретні цілі та інтереси.

Основним видом фінансового кредиту є банківський кредит, який надається особі, яка надає різні форми майна в тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Основні з них: безпека, повернення, своєчасність, оплата та орієнтація.

Довгострокові банківські позики – це заборгованість підприємства перед кредитними установами (банками), яка повинна бути погашена протягом більше одного року з дати погашення, а також короткострокові позики (позики), які надаються і перетворюються на довгострокові позики.

Довгострокові кредити запозичуються компаніями для фінансування довгострокових активів.

Короткострокові кредити банків – це зобов'язання підприємства перед кредитними установами (банками), які повинні бути виконані протягом одного року після настання строку, а також довгострокові та короткострокові зобов'язання за кредитами, які погашені на дату балансу.

Короткострокові банківські кредити в основному використовуються для фінансування ліквідних активів, особливо для покриття тимчасової нестачі платежів, закупівель товарів, запасів тощо.

Комерційний кредит – форма кредиту, що характеризує відносини позики між двома комерційними суб'єктами, отримані як авансовий платіж, отриманий за подальшу поставку товарів (робіт, послуг) або відстрочених товарів. Ці кредити принципово відрізняються від банківських, оскільки кредитор є діловим партнером компанії.

За допомогою товарного кредиту підприємства повинні розраховуватися за товари (роботи, послуги). Підприємницькі кредити є переважно короткостроковими і призначені для фінансування оборотних активів, зазвичай товарно-матеріальних цінностей. Хоча на практиці ви також можете знайти пропозиції інвестиційних кредитів, таких як технологічні лінії.

Кредитні відносини щодо товару регулюються договором купівлі-продажу, який передбачає відстрочку поставки. Основною метою товарного кредитування є стимулювання збуту продукції та зв'язок індивідуального попиту з постачальниками.

Основні переваги споживчого кредиту:

- відносна швидкість і технічна легкість прийому;
- кредитори здебільшого не вимагають додаткового кредиту, окрім попередження щодо надання застави за іншими кредитами;
- вимоги до платоспроможності позичальників нижчі, ніж до банківських кредитів;
- процес переходу від створення до кредитування відносно простий.

Також слід враховувати недоліки запозичень:

- відсоткова ставка зазвичай перевищує вартість банківського кредиту;
- небезпека сильної залежності від постачальників;
- заборона умов надання інших кредитів під заставу майна, що є типовим видом товарного кредиту і звужує кредитні рамки позичальника;
- зниження контролю за використанням позикового капіталу.

Отже, управління фінансовими ресурсами – це розробка та впровадження набору систематичних інструментів, методів і форм, що включають процес вивчення, розподілу та використання фінансових ресурсів для досягнення стабільного та ефективного функціонування фінансового стану. Цей термін описує всі заходи, спрямовані на задоволення потреб капіталу підприємства, включаючи мобілізацію фінансових ресурсів, продуктивність і пов'язані з цим відносини між підприємствами та інвесторами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Досліджуване нами аграрне підприємство спеціалізується на виробництві та реалізації сільськогосподарської продукції, воно досить добре забезпечене матеріально-технічною базою, яка є запорукою успішної виробничо-господарської діяльності.

Головною метою діяльності є задоволення потреб споживачів у сільськогосподарській продукції і на основі цього отримання прибутку шляхом виробництва продукції рослинництва і тваринництва, переробки та реалізації.

Для господарства характерною є лінійно-функціональна організаційна структура. В її основу покладено принцип розподілу повноважень і відповідальності за функціями та прийняття рішень по вертикалі (додаток А, Б).

Керівнику підприємства за функціями (фінанси, кадри тощо) підпорядковуються безпосередньо заступники. Генеральний менеджер здійснює лінійний вплив на всіх учасників структури, а керівники функціональних відділів (економічного, інженерного, технологічного та ін.) забезпечують функціональну підтримку виконавців робіт. Лінійно-функціональна структура управління є найбільш ефективною, коли керівний орган виконує рутинні, часто повторювані завдання та функції, які рідко змінюються. Оскільки виробництво стає більш складним або гнучким, лінійна функціональна структура змінюється, щоб зменшити централізацію. Одним із напрямів децентралізації є запровадження фронткових штатних структур.

У табл. 2.1 наведені основні види робіт, які виконуються на

досліджуваному підприємстві.

Таблиця 2.1

Види робіт у підприємстві, 2020-2022 р.

№ п/п	Зміст робіт
1	оцінка виробничої діяльності
2	планування аналітичної роботи
3	контролювання виробничих процесів
4	узагальнення результатів діяльності
5	дослідження показників господарської діяльності
6	дослідження собівартості продукції
7	оцінка виробництва готової продукції
8	оцінка фінансових результатів підприємства
9	аналіз ефективності трудових ресурсів
10	визначення ефективності використання робочого часу
11	оцінка продуктивності праці
12	дослідження фонду оплати праці
13	аналіз ефективності земельних угідь
14	аналіз результативності галузі рослинництва
15	аналіз результативності галузі тваринництва
16	оцінка кормової бази та дослідження кормовиробництва
17	аналіз зооветеринарних процесів
18	аналіз технологічного циклу
19	дослідження виробничих потужностей
20	аналіз своєчасного виконання договірних зобов'язань
21	аналіз якості технічно-матеріального забезпечення виробництва
22	аналіз стану складських запасів
23	аналіз стану експлуатації машино-тракторного парку
24	оцінка рівня використання запасних частин, паливно-мастильних матеріалів, води, газу, палива, електроенергії.
25	оцінка ефективності переробної діяльності.

За даними табл. 2.1, слід зазначити, що механізм виконання робіт охоплює аналіз багатьох питань, пов'язаних з організацією технічного процесу, загальною принциповою побудовою процесу аналізу, матеріально-технічним забезпеченням, контролем виконання робіт, економічною оздоровленням тощо з метою підвищення якості управління.

Склад землі характеризується структурою, що відображає відсоток та зміни в динаміці її складу. Від ефективності використання землі залежить результативність масштабів виробництва, розвиток продуктивних сил та матеріальне життя персоналу аграрного господарства.

Для оцінки забезпеченості земельним фондом об'єкта нашого дослідження використаємо табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Склад земельного фонду підприємства, 2020–2022 рр., га

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Сільськогосподарські угіддя, всього	325	368	408	83	125,5
з них взято в оренду	350	350	350	0	100,0
в т.ч. рілля	325	368	408	83	125,5
з неї взято в оренду	350	350	350	0	100,0

Виходячи з даних таблиці 2.2 видно, що земельний фонд підприємства на 85,8 % складається з пайових внесків. У порівнянні 2022 р. з 2020 р. загальна площа сільськогосподарських угідь, що представлена ріллею (100,0 %), зросла на 83 га (25,5 %).

Трудові ресурси є засобом результативного використання засобів виробництва, змогою підвищення розвитку підприємства, конкурентоспроможності та продуктивності праці.

Проаналізуємо динаміку чисельності персоналу (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка чисельності трудових ресурсів підприємства, 2020–2022 рр., осіб

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Середньорічна кількість працівників	9	12	12	3	133,3
Чисельність працівників в еквіваленті повної зайнятості	7	10	10	3	142,9
Чисельність працівників в еквіваленті неповної зайнятості	2	2	2	0	100,0

За даними табл. 2.3, у порівнянні 2022 з 2020 роком, середньорічна кількість трудових ресурсів збільшилась на 3 особи (33,3 %), щодо зайнятих працівників у еквіваленті повної зайнятості, то чисельність співробітників зросла також на 3 особи (42,9 %), а от категорія працівників в еквіваленті неповної зайнятості залишилася незмінною – 1 особи.

Для того, щоб будь-яке підприємство могло ефективно функціонувати та отримувати високу фінансову віддачу, вкрай необхідно вирішити питання забезпечення достатнього фінансування. Це передбачає ідентифікацію та доступ до джерел капіталу, який може бути як внутрішнім, так і зовнішнім запозиченим. Хоча акціонерний капітал часто є основним джерелом фінансового капіталу для більшості підприємств, доступ до кредитних коштів також має вирішальне значення для того, щоб бізнес успішно працював у ринковій економіці. Зрештою, здатність збалансувати власний капітал і боргове фінансування є ключовим фактором, що визначає фінансову стабільність і довгострокову життєздатність підприємства.

Проаналізуємо динаміку активів підприємства у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка активів підприємства, 2020–2022 рр., тис. грн

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Накопичені капітальні інвестиції	797	981	798	1	100,1
Основні засоби	7337	8582	8081	744	110,1
Необоротні активи	8134	9563	8879	745	109,2
Запаси	6947	8327	11370	4423	163,7
Поточні біологічні активи	487	506	506	19	103,9
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги	524	135	166	-358	31,7
Гроші та їх еквіваленти	60	1049	219	159	зб. у 3,6 рази
Витрати майбутніх періодів	40	434	145	105	зб. у 3,6 рази
Оборотні активи	8058	10451	12406	4348	154,0

Як свідчать дані табл. 2.2, у структурі активів переважають оборотні (71,6 %), їх динаміка за досліджуваний період мала тенденцію до збільшення на 4348 тис. грн (54,0 %). Необоротні активи у загальній структурі мають 28,4 %, а за 2020-2022 рр. вони підвищилися на 745 тис. грн (9,2 %).

Необоротні активи представлені основними засобами, які зросли на 744 тис. грн (10,1 %) та накопиченими капітальними інвестиціями, які зросли на 1 тис. грн (0,1 %).

Оборотні активи включають запаси, за досліджуваний період зросли на 4423 тис. грн (63,7 %), дебіторську заборгованість за продукцію, товари, послуги – зменшилася на 358 тис. грн (68,3 %), гроші та їх еквіваленти – підвищилися на 159 тис. грн (у 3,6 рази), витрати майбутніх періодів – зросли на 105 тис. грн (у 3,6 рази).

Зазначивши про зміни у структурі основних засобів, доцільно розглянути ефективність їх використання, яка проявляється у таких показниках як фондovіддача, фондoємність, фондoозброєння та фондoзабезпечення (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка показників ефективності використання основних засобів підприємства, 2020–2022 рр.

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Фондовіддача, грн	2,07	2,54	3,75	1,68	181,2
Фондоємність, грн	0,48	0,39	0,27	-0,21	56,3
Фондозабезпеченість, тис. грн	3,2	3,5	3,6	0,4	112,5
Фондоозброєність, тис. грн	40,4	47,2	52,7	12,3	130,4

Аналіз даних таблиці 2.5 свідчить про покращення ефективності використання основних засобів, а саме фондovіддача зросла на 1,68 грн (81,2 %), що свідчить про ефективне використання основних засобів. Спостерігається і поліпшення показників забезпеченості основними засобами, так фондoозброєність праці – на 30,4% або від 40,4 тис. грн до 52,7 тис. грн у розрахунку на 1 середнооблікового працівника, а фондoзабезпеченість їх праці зросла на 12,5 %.

На фінансові результати виробничо-господарської діяльності досліджуваного підприємства суттєво впливає рівень використання оборотного капіталу. Для діагностики ефективного використання оборотного капіталу нами розраховані показники, які наведені в табл. 2.6.

Динаміка показників забезпеченості та ефективності використання оборотних фондів підприємства, 2020–2022 рр.

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн	54073	66697	66620	12547	123,2
Забезпеченість основних фондів оборотними, грн	1,97	1,52	1,28	-0,69	65,0
Коефіцієнт обороту оборотного капіталу	2,017	2,143	3,228	1,211	160,0
Тривалість одного обороту, днів	178	168	112	-66	62,9
Фондомісткість продукції, грн	0,5	0,47	0,31	-0,19	62,0

Аналіз даних табл. 2.6 свідчить про зростання середньорічної вартості оборотних фондів на 23,2 % або на 12547 тис. грн, в тому числі в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь на 70,6 % або до 2,8 тис. грн. Коефіцієнт обороту оборотного капіталу у 2022 р. склав 3,228 що на 1,211 більше показника 2020 р., при цьому тривалість одного обороту зменшилася із 178 до 112 днів, що є нехарактерним для сільського господарства і свідчить про високу оборотність фондів.

Крім того, показники фондомісткості мали позитивну тенденцію, і у звітному році становили 0,31 що свідчить про покращення ефективності використання оборотних фондів господарства.

Спеціалізація залежна від структури грошових доходів та реалізації товарної сільськогосподарської продукції. Але сільське господарство значну частку виробляє нетоварної продукції, воно відображається додатковими показниками: загальною структурою виробництва, витратами праці та виробництва, основними фондами.

За даними таблиці 2.7, коефіцієнт спеціалізації – 0,35, що свідчить про низький ступінь спеціалізації, тобто підприємство не спеціалізується на одному продукті, і є диверсифікованим. Виробничий напрямок об'єкта дослідження є технічно-зерновий.

Визначення виробничого напрямку підприємства, 2020-2022 рр.

Назва галузі та продукції	Товарна продукція, тис. грн			В середньому за 3 роки	Структура, %	Місце продукції
	2020	2021	2022			
Пшениця озима	2816	3164	4699	3559,7	28,5	2
Кукурудза на зерно	62	2215	5256	2511,0	20,1	3
Ячмінь ярий	322	644	644	536,7	4,3	5
Гречка	12	12	12	12,0	0,1	6
Соняшник	5409	2258	5515	4394,0	35,1	1
Соя	2573	696	1206	1491,7	11,9	4
Всього	11194	8989	17332	12505,0	100,0	x

Для досягнення ресурсоекономічної ефективності вкрай необхідний пошук фактора впливу. Дехто вважає, що сільське господарство в раціональному масштабі сприяє кращому використанню землі та трудових ресурсів, а також заохочує впровадження технології виробництва та його раціональну концентрацію.

Підприємство, яке було досліджено, розташоване в ідеальному місці для сприяння продажу сільськогосподарських товарів. Якість ґрунту та клімат також відіграють вирішальну роль у досягненні успішного врожаю. Однак досягнення цих успішних врожаїв можливе лише за умови суворого дотримання всіх технічних процедур, пов'язаних із процесом посадки. Ці процедури включають виконання сівозмін, ретельне планування внесення добрив, правильне дотримання техніки вирощування рослин, використання високоякісного насіння та садивного матеріалу, своєчасний і ефективний захист рослин від шкідників і бур'янів, а також виконання належних прийомів зберігання та переробки рослинної продукції.

Вивчення економічної діяльності передбачає аналіз конкретного періоду часу. Метою цього аналізу є оцінка первинних результатів

господарської діяльності та виробництва, оцінка виконання виробничих планів, уважний аналіз цінової політики, вимірювання економічної рентабельності за допомогою систем показників. Крім того, він спрямований на кількісну оцінку та відображення доступних резервів для підвищення прибутковості та прибутку. Ключовим показником, який визначає результативну діяльність, є фінансовий результат, як показано в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка ефективності діяльності підприємства, 2020-2022 рр.

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	66537	91611	105555	39018	158,6
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	42588	66787	80235	37647	188,4
Чистий прибуток, тис. грн	23949	24824	25320	1371	105,7
Рівень рентабельності, %	56,2	37,2	31,6	-24,6	x

Проаналізувавши дані, представлені в таблиці 2.6, можна зробити наступні вирахування: у 2022 році чистий дохід від реалізації продукції зріс на 58,6 % порівняно з 2020 роком і склав 105 555 тис. грн. Відповідно, чистий прибуток також зріс на 5,7 %, досягнувши у 2022 році 25 320 000 грн. Але й собівартість реалізованої сільськогосподарської продукції також зросла на 37 647 тис. грн (88,4 %), що призвело до зниження загальної рентабельності на 24,6 в.п. продукції. Ці коливання показників зумовлені в першу чергу зміною закупівельних цін на продукцію та використанням матеріальних ресурсів.

Отже, завдяки ретельному аналізу економічної діяльності підприємства за останні три років стало очевидним, що господарство успішно адаптувалося до сучасних економічних умов і зараз входить до числа провідних сільськогосподарських малих підприємств. Проте ще є невикористані можливості для підвищення загальної економічної ефективності господарства.

2.2. Діагностика фінансових ресурсів підприємства

Фінансова діяльність підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів у вигляді витрачання фінансових ресурсів та отримання, розподілу та використання доходів. При цьому визначається розмір, джерело та спосіб формування капіталу, оптимізується структура капіталу для задоволення потреб підприємства в придбанні активів або майна.

Динаміка майнового стану підприємства за досліджуваний період наведена в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка основних показників майнового стану підприємства, 2020-2022 рр.

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Частка оборотних виробничих фондів	0,58	0,55	0,39	-0,19	67,2
Частка основних засобів в активах	0,53	0,30	0,33	-0,21	62,3
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,26	0,55	0,55	0,3	зб. у 2,1 рази
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,11	0,07	0,19	0,08	172,7
Частка оборотних виробничих активів	0,25	0,36	0,26	0,01	104,0
Коефіцієнт мобільності активів	0,76	1,96	2,05	1,29	зб. у 2,7рази

Проаналізувавши дані, отримані в табл. 2.9, можна зробити висновки, що відношення товарно-матеріальних цінностей до загальної суми оборотних активів зменшилось на 32,8 %, що означає зменшення виробничої потужності господарства. Так само, основні фонди у відсотках від активів впали на 37,7 %, що вказує на зменшення фінансування для придбання та модернізації основних фондів, що може призвести до реального зниження виробничих потужностей.

Проте темпи оновлення основних фондів показують, що основні фонди оновлюються, чого все одно недостатньо для досягнення повного оновлення основних фондів. Коефіцієнт ліквідності активів зріс з 0,76 у 2020 році до 2,05 у 2022 році, що свідчить про те, що у господарстві оборотні активи перевищують необоротні, і є у господарства потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти в разі непередбачуваних обставин або розпаду.

Рентабельність є одним із основних вартісних показників ефективності виробництва, що характеризує рівень фондівдачі та ступінь використання капіталу в процесі виробництва. Динаміка рентабельності наведена в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка показників рентабельності підприємства, 2020-2022 рр.

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.; (+;-)
	2020	2021	2022	
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності, %	13,38	15,55	16,76	3,38
Рентабельність капіталу за чистим прибутком, %	11,38	15,55	15,01	3,63
Рентабельність власного капіталу, %	20,76	25,56	21,8	1,04
Рентабельність виробничих фондів, %	21,76	25,55	28,33	6,57
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації, %	13,06	14,29	11,58	-1,48
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності, %	-8,37	12,73	11,01	19,38
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком, %	7,83	12,73	9,86	2,03
Період окупності власного капіталу, роки	5,9	3,91	4,59	-1,31

Дані табл. 2.7 показують, що досліджуване підприємство є рентабельним. За останні 3 роки всі показники рентабельності зростають за винятком рентабельності реалізованої продукції за чистим прибутком, яка відображає скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки.

Проведемо оцінку динаміки показників ліквідності у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка показників ліквідності підприємства, 2020-2022 рр.

Показники	Норма	Роки			2022 р. до 2020 р.	
		2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Коефіцієнт поточної ліквідності	≥ 1	2,98	1,69	2,16	-0,82	72,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7 - 0,8$	0,25	0,43	0,53	0,28	зб. у 2,1 рази
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2 - 0,35$	0,09	0,05	0,02	-0,07	22,2
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1	4,07	11,04	2,31	-1,76	56,8

Розуміння ліквідності підприємства стосується здатності підприємства швидко реалізувати свої активи та виконувати поточні зобов'язання, і можна визначити, що підприємство є неплатоспроможним. Хоча коефіцієнт покриття знизився на 0,82 протягом досліджуваного періоду, він був вищим за норму, тому господарство не має проблеми погашення поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів.

Коефіцієнт відношення дебіторської та кредиторської заборгованості показує, що у 2022 р. на 1 грн кредиторської заборгованості припадає 2,31 грн кредиторської заборгованості, тобто об'єкт дослідження іммобілізує свій капітал у дебіторську заборгованість і тим самим зменшує свою платоспроможність.

Значення коефіцієнта швидкої ліквідності менше нормативного значення на протязі всього досліджуваного періоду, при нормативі 0,8 – 0,7 господарство за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторської заборгованості може розрахуватися з боргами по короткострокового характеру. Це означає, що господарству необхідно оцінити «якість» складу оборотних активів, дебіторської заборгованості, реальність і терміновість її повернення.

Структура капіталу підприємства не становить великого ризику для банку, оскільки підприємство в основному покладається на власний капітал для роботи, а частка його власного капіталу на кінець періоду перевищує визнане нормативне значення 60 % .

Таким чином, з 2020 по 2022 рік склад і структура капіталу господарства змінилася наступним чином:

1. Загальний капітал зменшився на 376 тис. грн або 5,4 %. Скорочення відбулося за рахунок зменшення власного капіталу на 936 тис. грн. При зменшенні частки загального капіталу на 10 в.п. вона становить 17,2 %. Зміна структури капіталу, що виражається у збільшенні на 10 в.п. обсягу та частки позикового капіталу, насамперед кредиторської заборгованості комерційного характеру, яка фінансує господарську діяльність.

2. Позиковий капітал збільшено на 563 тис. грн або 37,92 %, господарство протягом досліджуваного періоду фінансувало за його рахунок свої оборотні кошти, що свідчить про відсутність власних обігових коштів.

3. Власний капітал є джерелом покриття необоротних активів протягом досліджуваного періоду.

Щоб охарактеризувати структуру джерел фінансування підприємства, необхідно відокремити власні кошти від залучених. Структурний аналіз джерел формування власного капіталу передбачає вивчення змін у структурі капіталу, його достатності та причин змін.

У нинішніх економічних умовах недоцільно нарощувати оборотний капітал лише за рахунок власних ресурсів, оскільки це зменшує здатність підприємства фінансувати власні витрати та підвищує ризик фінансової нестабільності.

Важливо зазначити, що довгострокові та короткострокові позики не включені до складу позикового капіталу протягом періоду дослідження.

Аналіз динаміки складу позичкового капіталу господарства надає можливість виявити тенденцію до його росту. Загалом збільшення складає 563 тис. грн, або 37,9 %. 100,0 % частку у загальному розмірі позичкових

коштів займають зобов'язання з терміном погашення до 1 року. За останні 3 роки спостерігаємо зміни у структурі позичкового капіталу, а саме:

– збільшення частки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 19,1 в.п., в абсолютному виразі з 28 тис. грн у 2020 р. до 429 тис. грн у 2022 р.;

– одночасно збільшилась питома вага поточних зобов'язань за розрахунками на 13,2 в.п., з 976 тис. грн у 2020 р. до 1616 тис. грн у 2022 р.

Таблиця 2.12

Динаміка складу позичкового капіталу підприємства, 2020-2022 рр.

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Поточні зобов'язання, у т.ч.:	1004	2279	2047	1043	зб. у 2,1 рази
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	28	75	429	401	зб. у 15 разів
Поточні зобов'язання за розрахунками:	976	2204	1616	640	165,6
з бюджетом	17	27	0	-17	-
зі страхування	15	62	0	-15	-
з оплати праці	56	161	85	29	151,8
з учасниками	888	1041	1041	153	117,2
із внутрішніх розрахунків	0	913	490	490	x
Інші поточні зобов'язання	0	0	2	2	x
Разом	1484	2279	2047	563	137,9

Поточні зобов'язання за розрахунками, впродовж аналізованого періоду, зросли на 640 тис. грн або на 65,6 %. Найвищі темпи росту має заборгованість з оплати праці 51,8 %, перед учасниками 17,2 %. Це означає, що майже 24,6 % вартості майна фінансується коштами робітників господарства.

Отже, вищезазначені зміни свідчать про тяжкий фінансовий стан суб'єкту дослідження та брак коштів для фінансування діяльності.

Особливу увагу слід приділити аналізу кредиторів, у тому числі поточної аналітичної облікової інформації, тобто кредиторів-фізичних осіб, строків і умов погашення боргу, виявлення непогашеної заборгованості тощо.

Таблиця 2.13

**Динаміка структури позичкового капіталу підприємства,
2020-2022 рр.**

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.; (+;-)
	2020	2021	2022	
Поточні зобов'язання, у т.ч.:	67,7	100,0	100,0	32,3
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1,9	3,3	21,0	19,1
Поточні зобов'язання за розрахунками:	65,8	96,7	78,9	13,2
з бюджетом	1,1	1,2	0,0	-1,1
зі страхування	1,0	2,7	0,0	-1,0
з оплати праці	3,8	7,1	4,2	0,4
з учасниками	59,8	45,7	50,9	-9,0
із внутрішніх розрахунків	0,0	40,1	23,9	23,9
Інші поточні зобов'язання	0,0	0,0	0,1	0,1
Разом	100,0	100,0	100,0	0

Аналізуючи кредиторську заборгованість, слід мати на увазі, що саме звідси походить економіка дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим доцільно провести порівняльний аналіз прав і обов'язків кредитора підприємства.

Таблиця 2.14

**Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства,
2020-2022 рр.**

Показники	Роки			2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне відхилення, (+;-)	відносне відхилення, %
Дебіторська заборгованість, тис.грн	725	828	988	263	136,3
у т.ч. товарного характеру	803	828	982	179	122,3
Кредиторська заборгованість, тис.грн.	224	325	417	193	186,2
у т.ч. товарного характеру	54	75	80	26	148,1
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,98	2,55	1,91	0,93	194,9
у т.ч. товарного характеру	3,29	11,04	2,29	-1	69,6
Коефіцієнт оборотності кредит. заборгованості	5,21	3,12	4,89	-0,32	93,9
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	45,93	8,58	10,08	-35,85	21,9
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	28	42	36	8	128,6

У випадках, коли встановлено, що дебіторська заборгованість перевищує кредиторську, говорять про іммобілізацію власного капіталу в дебіторській заборгованості, інакше – власних коштів недостатньо для фінансування діяльності.

Таким чином, порівняно з 2020 роком у 2022 році на підприємстві спостерігається тенденція перевищення темпів зростання дебіторської заборгованості над темпами зростання кредиторської. В результаті загальна дебіторська заборгованість зросла на 36,3 %, а кредиторська – на 86,2 %. Але коли мова заходить про товарний борг, то все з точністю до навпаки. Темп приросту дебіторської заборгованості був меншим за темп приросту кредиторської.

Якщо у 2020 р. на 1 грн кредиторської заборгованості за товари припадало 3,29 грн дебіторської, то у 2022 р. – 2,29 грн. Підприємство за останні 3 роки при зростанні дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у 2 рази забезпечило скорочення кредиторської товарної заборгованості. Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості за цей же період підвищився майже у 2 рази, у той час як товарного характеру скоротився майже на одну третину.

Аналіз одержаних результатів свідчать, що головною причиною прискорення оборотності капіталу та його складових частин є стрімке зростання виручки від реалізації продукції. Під впливом саме цього чинника період одного обороту зменшився на 190 днів відносно 2020 р. Зміна середнього розміру власного капіталу обумовила прискорення оборотності капіталу на 11 днів. Саме цим і пояснюється прискорення оборотності сукупного капіталу під впливом цього фактору.

Отже, загалом для підприємства характерна тенденція використовувати товарний кредит для залучення коштів постачальників з метою фінансування виробничої діяльності. Необхідно відмітити зниження рівня розрахунково-платіжної дисципліни – показники оборотності заборгованості мають загальну тенденцію до збільшення.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Одним з напрямів удосконалення управління фінансовими ресурсами є їх оптимізація. Вона є процесом вибору найкращих форм їх організації з урахуванням умов та особливостей здійснення господарської діяльності.

Основними цілями оптимізації фінансових ресурсів є:

- забезпечення збалансованості грошових потоків;
- своєчасне забезпечення синхронізації формування грошових потоків;
- забезпечення зростання чистого грошового потоку підприємства.

Найважливішою передумовою оптимізації є вивчення факторів, що впливають на фінансові ресурси, і характеру їх формування в часі. Ці фактори можна розділити на зовнішні та внутрішні фактори.

У системі зовнішніх чинників основні функції такі:

1. Кон'юнктура товарного ринку. Зміни цього ринкового стану визначають основну складову позитивного грошового потоку підприємства – зміну суми грошового доходу від реалізації продукції. Поліпшення ринкових умов для товарів, на яких підприємство здійснює свою діяльність, призводить до збільшення позитивного грошового потоку від такої економічної діяльності. Справедливо й зворотнє: рецесії призводять до того, що називається «судомами ліквідності», які характеризуються тимчасовою нестачею коштів, коли підприємство накопичує великі запаси готової продукції, яку вони не можуть продати.

2. Кон'юнктура фондового ринку. Характер ситуації впливає, в першу чергу, на можливість надходження грошових коштів від випуску бізнесом акцій та облігацій. Крім того, стан фондового ринку визначає ймовірність того, що бізнес ефективно використає тимчасові вільні залишки готівки, які є результатом відмінностей у позитивних і негативних грошових потоках протягом певного часу. Нарешті, стан фондового ринку впливає на

формування грошових потоків, що генеруються портфелем цінних паперів у вигляді отриманих відсотків і дивідендів.

3. Система оподаткування підприємства. Податкові платежі призводять до значної частини негативного грошового потоку підприємства, а встановлені графіки реалізації визначають характер цього грошового потоку з часом. Звідси будь-які зміни в податковій системі – поява нових податків, зміна податкових ставок, скасування або надання податкових пільг, зміна графіків сплати податків і т.д. – визначають негативні грошові потоки та відповідні зміни в їх характері.

4. Практика кредитування постачальників і покупців наявної продукції. Ця практика визначає порядок закупівлі наявних продуктів – за умови їх передоплати, за наявними умовами оплати («оплата за документами»; умови відстрочки платежу за комерційними кредитами). Вплив цього фактора проявляється у формуванні підприємством у часі позитивного грошового потоку (при реалізації продукції) і негативного грошового потоку (придбання сировини, матеріалів, напівфабрикатів, деталей тощо).

5. Бізнес-система розрахунків господарських одиниць. Характер розрахункових операцій впливає на формування грошових потоків у часі: якщо готівковий розрахунок прискорює реалізацію цих потоків, то розрахунок чеками, акредитивами та іншими платіжними документами відповідно їх уповільнює.

6. Наявність фінансового кредиту. Ця доступність значною мірою залежить від поточної кон'юнктури кредитного ринку (тому цей фактор вважається зовнішнім і не враховує кредитоспроможність конкретного бізнесу). Відповідно до ситуації на цьому ринку збільшується або зменшується пропозиція «коротких» або «довгих», «дорогих» або «дешевих» грошей, і відповідно за рахунок цієї ситуації можливе джерело грошового потоку підприємства формується (позитивне число – при отриманні фінансового кредиту, а від'ємне – під час обслуговування та амортизації принципала).

7. Можливість залучення безоплатного цільового фінансування. Такі можливості надаються переважно підвідомчим державним підприємствам усіх рівнів. Дія цього фактора полягає в тому, що, формуючи певну суму додаткового позитивного грошового потоку, він не викликає формування відповідної суми негативного грошового потоку. Це створює позитивні передумови для зростання чистого грошового потоку підприємства.

У системі внутрішніх чинників:

1. Життєвий цикл підприємства. На різних етапах цього життєвого циклу не тільки формуються різні грошові потоки, але й різні їх види (за структурою джерела формування позитивного грошового потоку та напрямком використання негативного грошового потоку). Прогресивний характер бізнесу на різних етапах його життєвого циклу відіграє важливу роль у прогнозуванні суми та типу його грошових потоків.

2. Тривалість циклу запуску. Чим менша тривалість цього циклу, тим більше коштів інвестовано в оборотні активи, і чим вище швидкість оборотності, відповідно, тим більший обсяг і інтенсивність позитивних і негативних грошових потоків підприємства. У міру прискорення операційного циклу збільшення грошового потоку не тільки не призводить до зростання потреби в грошових коштах для інвестування в оборотні активи, але навіть зменшує розмір цієї потреби.

3. Сезонність виробництва та реалізації продукції. Залежно від джерела його виникнення (сезонні умови виробництва, сезонні особливості попиту) цей фактор можна віднести до зовнішніх, але технологічний прогрес дозволяє безпосередньо впливати на інтенсивність їх діяльності. Цей фактор має значний вплив на формування грошових потоків підприємства в часі, визначаючи ліквідність цих грошових потоків на різних часових інтервалах. Крім того, цей фактор необхідно враховувати в процесі управління ефективністю використання тимчасово вільних залишків грошових коштів через негативну кореляцію позитивних і негативних грошових потоків у часі.

4. Актуальність інвестиційного проекту. Цей рівень терміновості створює потребу в обсязі з відповідно негативного грошового потоку, одночасно збільшуючи потребу в створенні позитивного грошового потоку. Цей фактор має значний вплив не лише на грошові потоки підприємства, але й на характер грошових потоків у часі.

5. Амортизаційна політика підприємства. Обраний підприємством метод амортизації основних засобів, а також умови амортизації нематеріальних активів призвели до різного ступеня амортизаційних потоків, які безпосередньо не забезпечуються грошовими коштами. Це створює ілюзорне уявлення про те, що потік амортизації не має нічого спільного з грошовим потоком. Водночас амортизований потік – його обсяг та інтенсивність – як самостійний фактор формування цін на продукцію має суттєвий вплив на позитивні грошові потоки бізнесу в складі його основної складової – грошового потоку від реалізації продукції. Вплив амортизаційної політики підприємства відображається на характеристиках формування його чистого грошового потоку. Коли активи амортизуються прискореними темпами у складі чистого грошового потоку, частка амортизаційних відрахувань збільшується і, відповідно, частка чистого прибутку зменшується (але не пропорційно через вплив податкового щита).

6. Коефіцієнт операційного левериджу. Цей показник має суттєвий вплив на швидкість зміни співвідношення чистого грошового потоку та обсягів реалізації продукції. У цій дії раніше розглядається механізм формування корпоративного чистого прибутку (основної складової загального чистого грошового потоку).

7. Фінансове мислення власників і менеджерів бізнесу. Вибір консервативного, поміркованого або радикального принципів фінансування активів та реалізації інших фінансових послуг визначають структуру типу грошового потоку підприємства (обсяг поглинених коштів з різних джерел і відповідну структуру потоків капіталу), розмір страхових резервів за окремими видами активів, рівень прибутковості фінансових інвестицій.

Основою оптимізації грошових потоків підприємства є забезпечення балансу позитивних і негативних грошових потоків. Як дефіцит, так і надлишок грошових потоків можуть негативно вплинути на результати господарської діяльності підприємства.

Модель ефективного управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання є різною для кожного бізнесу, оскільки вона повинна враховувати особливості його фінансово-господарської діяльності та конкретні умови зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому вона реалізується. Однак ця персоналізація досягається за рахунок використання загального набору методів, прийомів і методик – інструментарію управління грошовими потоками, який є предметом подальшого розгляду.

На основі руху грошових коштів підприємство формує кошти в необхідні фонди із заданою абсолютною величиною на певний момент часу для забезпечення фінансової спроможності, своєчасно виконувати свої поточні зобов'язання, що визначається такими факторами: підтримка (покриття) капітальних потреб підприємства. Результатом такої здатності бізнесу та її кількісним вираженням є рівень його ліквідності (можливість швидкого формування коштів без значних фінансових втрат) та платоспроможності (можливість своєчасного та повного погашення боргів).

Моделі управління фінансовими ресурсами здійснюються із дотриманням певної сукупності принципів, основними з яких є такі:

- інформаційна достовірність, яка передбачає своєчасне та повне надання фінансової інформації щодо операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, структурованої відповідно до потреб моделі або розгляду окремого управлінського фінансового рішення;

- збалансованість – обґрунтоване використання для потреб управління грошовими потоками критеріїв і методів групування, зведення та узагальнення грошових потоків суб'єкта господарювання;

- ефективність – визначення оптимального рівня розподілу грошових коштів у просторі та часі з метою мінімізації затрат надсягнення

необхідного ефекту (наприклад, підтримання певного рівня ліквідності);

–принципи, які визначаються специфікою моделі управління грошовими потоками конкретного підприємства.

Грошовий потік підприємства є одним із об'єктів фінансового менеджменту, який забезпечує повну адаптацію моделі фінансового менеджменту до потреб мінливого ринкового середовища та ефективності досягнення цілей, особливо підтримки короткострокової та довгострокової конкурентоспроможності та максимізація добробуту власників.

Ця адекватність та ефективність ґрунтується на необхідності організації управління грошовими потоками відповідно до корпоративної та фінансової стратегії, обґрунтованості управлінської політики та реалізації визначених потреб у фінансовому менеджменті (рис. 3.1).

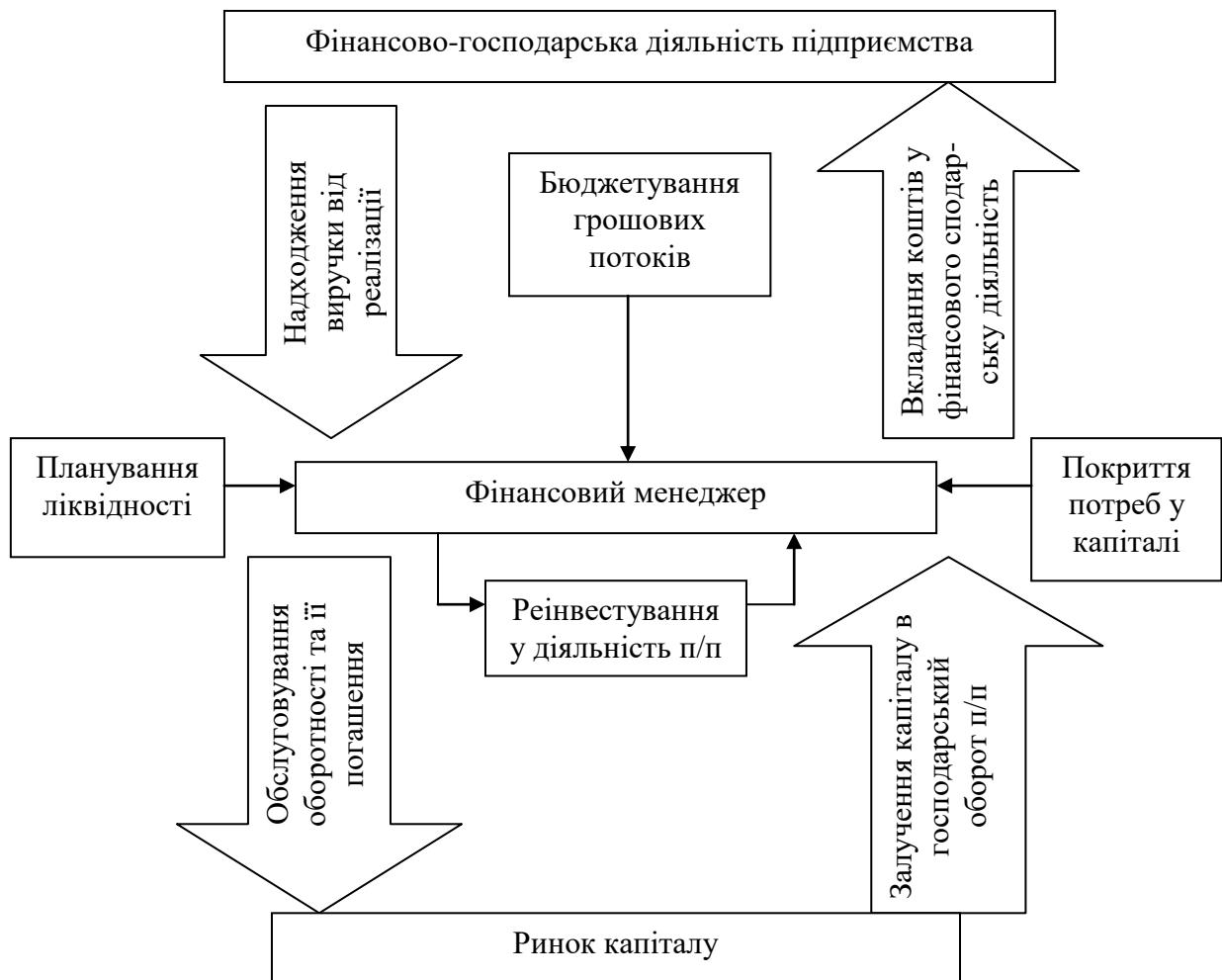

Рис.3.1. Рекомендована політика управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, 2023-2026 рр.

Отже, набір цілей, поставлених перед моделлю управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, включає як загальні, так і специфічні цілі фінансового менеджменту суб'єкта господарювання:

- 1) повністю та своєчасно задовольняти потреби у капіталі для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- 2) підтримувати прийнятний рівень платоспроможності та ліквідності для запобігання утворенню або розвитку фінансових криз;
- 3) збільшення надходження грошових коштів як основного джерела корпоративного фінансування та оптимізація його виду;
- 4) зменшити цикл готівкового обороту;
- 5) підтримувати належний баланс між формуванням резервів ліквідності та втратою альтернативних можливостей;
- 6) забезпечити ефективне використання коштів підприємства шляхом оптимального розподілу часу та простору;
- 7) зменшити корпоративні накладні витрати, пов'язані з генеруванням грошового потоку, головним чином за рахунок отримання надходження готівки.

Управління фінансовими ресурсами необхідно розглядати як послідовний процес постановки завдань та їх виконання, який включає реалізацію таких функціональних етапів (рис. 3.2).

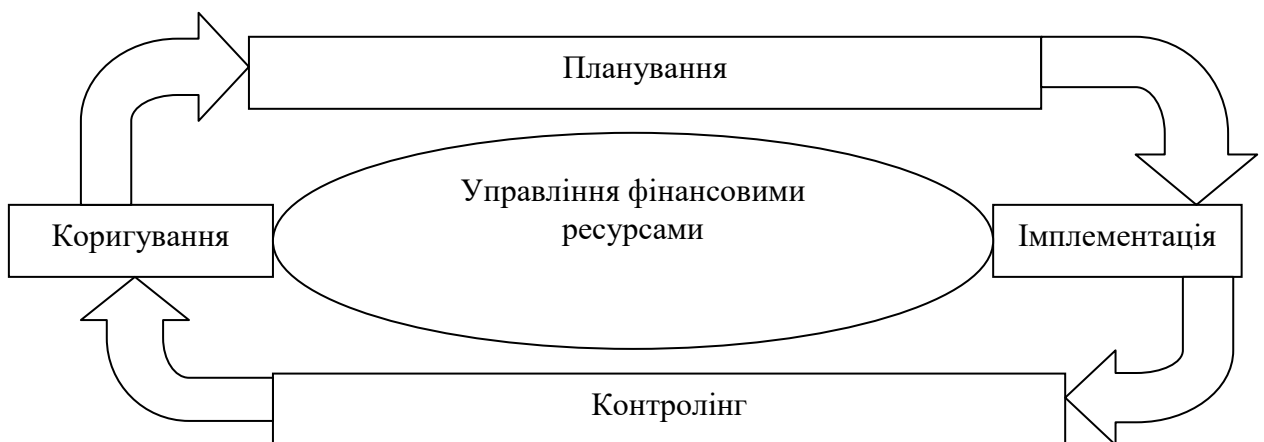

Рис. 3.2. Основні етапи реалізації управління фінансовими ресурсами підприємства, 2023-2026 рр.

На кожній визначеній стадії потрібен особливий підхід до управління, адаптований до потреб відповідної стадії.

Планування та прогнозування є невід'ємною частиною внутрішнього фінансового прогнозування та планування підприємства. Завдяки реалізації планування та прогнозування забезпечується узгодженість між очікуваною кількістю грошових потоків та потребами у фінансовій підтримці окремої економічної діяльності підприємства у рамках своєї операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Зведення фінансової інформації щодо цільових (планових) фінансових показників і факторів управління грошовими потоками, узагальнення прогнозованих і запланованих грошових потоків на плановий період і порівняння їх у рамках операційних фінансів з іншими плановими фінансовими показниками господарської діяльності, особливо планування – бюджет руху грошових коштів. Організація бюджету руху грошових коштів є невід'ємною частиною та основним етапом управління грошовими потоками і спрямована на вирішення наступних завдань:

- просторово-часове визначення коштів, необхідних підприємству для фінансування господарських операцій у рамках господарської, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства – абсолютне значення загального вихідного грошового потоку та його часткових складових його прогнозного значення;

- визначення охоплених джерел і обсягів капітальних потреб підприємства в просторі та часі – прогнозоване значення абсолютної величини загального грошового потоку та частини вхідного грошового потоку.

Виконання фінансових планів і прогнозних результатів передбачає здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства відповідно до планових показників і може включати такі операції, зокрема:

- встановлювати прейскурант на продукцію, товари та послуги підприємства (формуванню прейскурант протягом планового періоду);

- визначення валютної політики підприємства з покупцями та

постачальниками;

- залучення необхідного додаткового капіталу в розпорядження підприємства в рамках фінансової діяльності, зокрема: отримання короткострокових і довгострокових банківських кредитів, комерційних кредитів, випуск і розповсюдження цінних паперів;

- здійснення інших заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів із внутрішніх та зовнішніх джерел (відчуження, стягнення дебіторської заборгованості, рефінансування вимог до третіх осіб);

- інша господарська діяльність, спрямована на виконання загального фінансового плану та його окремих положень.

Імплементація як етап управління грошовими потоками підприємства нерозривно пов'язана з організацією фінансового контролінгу та коригування прогнозних і планових показників.

Одним із завдань фінансового контролінгу є контроль за виконанням планових параметрів фінансово-господарської діяльності підприємства та дотриманням планових показників для досягнення поставлених цілей та виконання наступних завдань:

- своєчасно виявляти відхилення між величиною та умовами формування припливу та відтоку грошових коштів від значення індексу;

- локалізувати виявлені відхилення та проаналізувати їх причини;

- своєчасно повідомляти фінансового менеджера про виявлені невідповідності;

- обґрунтувати та представити варіанти врахування відхилень у процесі прийняття подальших управлінських рішень щодо управління грошовими потоками бізнесу.

Результати контролю використовуються як інформаційно-методична основа для прогнозування показників і коригування планових значень (управління відхиленнями) на завершальному етапі управління.

Управління операційними грошовими потоками базується на використанні касових розривів, що формуються внаслідок розбіжності у

строках генерування вихідних грошових потоків (наприклад, закупівля сировини, оплата праці виробничого та адміністративного персоналу) та вхідних грошових потоків (насамперед, виручка від реалізації товарів, виконання робіт та надання послуг). Касовий розрив формується у безпосередній залежності від фінансового та операційного циклів підприємства, основні елементи якого відображені на рис. 3.3.

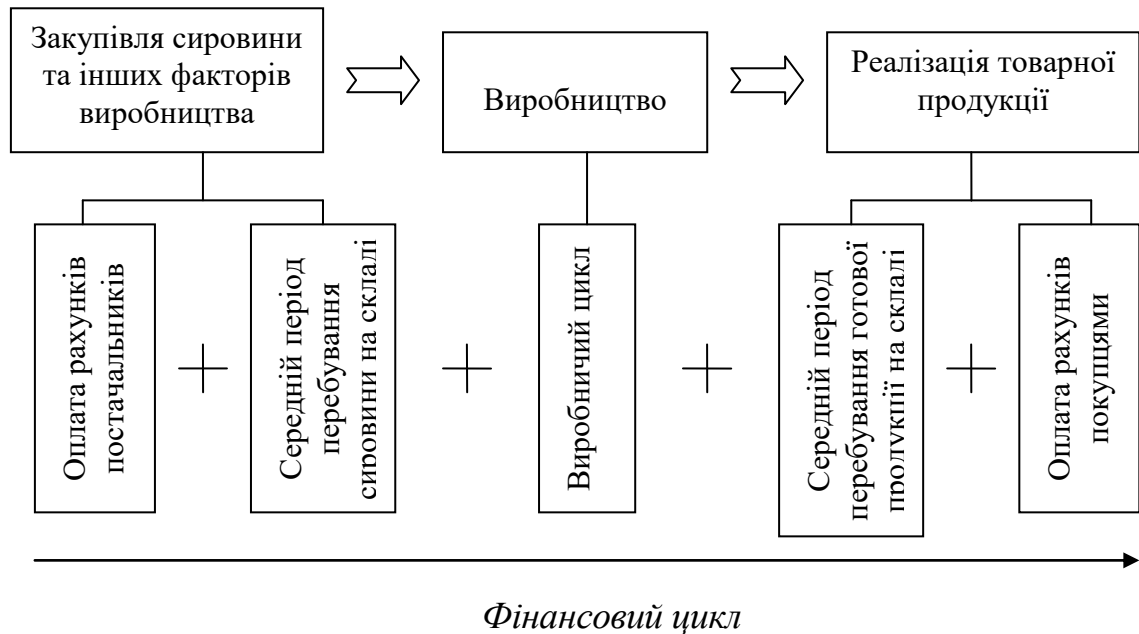

Рис. 3.3. Критичні фактори формування фінансового циклу підприємства, 2023-2026 рр.

У спрощеному вигляді формування касового розриву в результаті основної діяльності підприємства наведені на рис. 3.4.

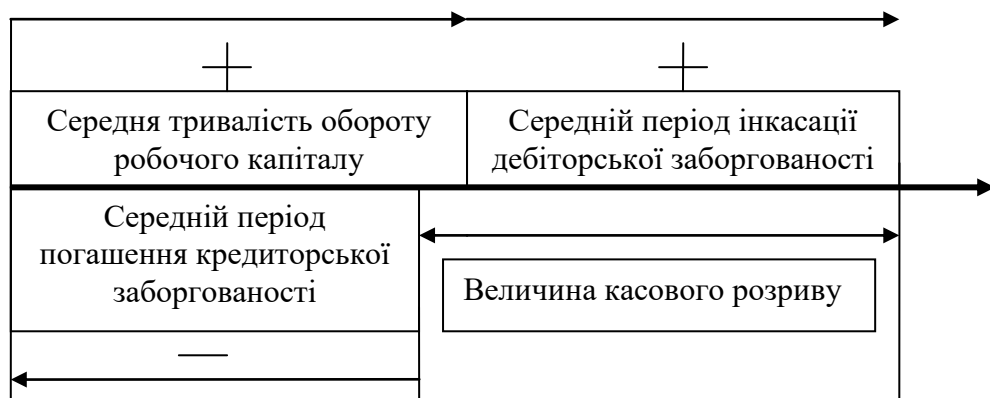

Рис. 3.4. Визначення касового розриву підприємства, 2023-2026 рр.

Управління операційними грошовими потоками підприємства на основі касового розриву передбачає здійснення сукупності заходів щодо контролю за кожним із складових такого розриву. Такий контроль має на меті забезпечити своєчасність та повноту формування окремих (як вхідних, так і вихідних) грошових потоків від операційної діяльності підприємства з метою формування позитивних передумов стабільності основної діяльності підприємства, а також прийняттого рівня ліквідності активів такого підприємства та його платоспроможності. Загалом управління операційними грошовими потоками підприємства має здійснюватися із дотриманням певних принципів та виконання таких критеріїв.

На відміну від інвестиційних грошових потоків, управління фінансовими грошовими потоками пов'язано з такими особливостями, що проявляються у співвідношенні завдань фінансової діяльності з потребами операційної та інвестиційної (рис. 3.5).

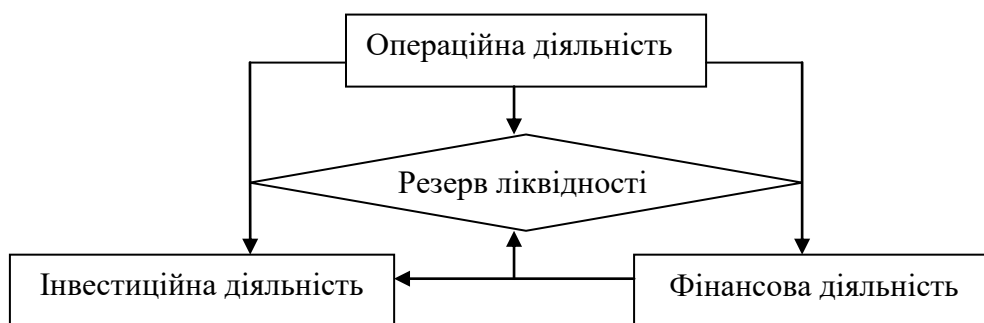

Рис. 3.5. Формування вхідних та покриття вихідних фінансових грошових потоків підприємства, 2023-2026 рр.

Отже, абсолютна величина вихідних грошових потоків визначається рівнем вхідних грошових потоків за минулі періоди та, частково, дивідендною політикою підприємства (в межах виплати грошових дивідендів, викупу акцій власної емісії, дроблення корпоративних прав). Щодо покриття вихідних грошових потоків, то вони повинні здійснюватися в основному за рахунок операційного грошового потоку і лише в окремих випадках – за рахунок фінансової діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження управління фінансовими ресурсами підприємства дозволяють зробити такі висновки:

1. Управління фінансовими ресурсами – це система засобів, методів і форм формування та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів з метою досягнення стабільного фінансового стану та ефективної діяльності підприємства. Термін описує всі заходи, спрямовані на задоволення потреб бізнесу в капіталі, включаючи мобілізацію фінансових ресурсів (грошових коштів, еквівалентів та майна), їх доходи та пов'язані з цим відносини між бізнесом та інвесторами.

2. У порівнянні 2020 року з 2022 роком є наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майбутньому стані підприємства за інформацією активу балансу.

3. Баланс підприємства є низько ліквідним, оскільки активи першої групи на початок і кінець року значно менші за пасиви першої групи. Результати порівняння перших двох груп представляють поточну ліквідність, третьої групи – очікувану ліквідність, оскільки тут розглядаються майбутні доходи та витрати, тому виконання умови $A4 < P4$ є задовільним для динаміки діяльності.

4. Динамічно зростає ефективність формування фінансових ресурсів (власного та позикового капіталу) з використанням усіх джерел, що є позитивною тенденцією для підприємства. Ефективність використання позикових коштів є найвищою, а рівень прибутку використання збільшено на 41,7 в.п., а ефективність використання сукупних коштів – найменшою, а рівень прибутку збільшено на 13,63 в.п. Норма рентабельності чистих активів зросла на 20,04 в.п., що на 6,41 в.п. вище рівня рентабельності загального капіталу та на 21,3 в.п. нижче рівня рентабельності позикового капіталу.

5. Діяльність досліджуваного господарства є ефективною, тому що усі основні показники виробничо-господарської діяльності господарства в динаміці підвищується. Перевищення темпів росту виручки від реалізації продукції (91,1 %) над темпами падіння середньорічна вартість основних засобів (50,0 %) зумовили збільшення показника фондівіддачі в 4 рази, коефіцієнта оборотності основних засобів на 282,3 % і відповідне зменшення періоду обороту основних засобів. Норма прибутку зросла на 14,6 в.п.

6. З метою вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства необхідно впровадити систему автоматизації внутрішнього фінансового контролю, яка повинна включати наступні модулі: діагностика фінансового стану підприємства, формування загальних рекомендацій, формування кількісних рекомендацій, розрахунок, розрахунок, оцінка фінансового стану підприємства. база даних і база правил, введення та виправлення даних, правила коригування.

7. Для визначення напрямів вдосконалення управлінням фінансовими ресурсами господарства необхідно використовувати прийоми детермінованого моделювання. Основним напрямом є управління рентабельністю продажу та оборотністю позичкового капіталу. Крім того, необхідно приділяти увагу формуванню оптимальну структури фінансових ресурсів. Збільшення питомої ваги позичкового капіталу, призводить до зростання коефіцієнту фінансування, а відповідно, до збільшення рентабельності власного капіталу. Аналогічний вплив структури джерел фінансування на рентабельність сукупного капіталу досліджуваного господарства.

8. Контролінг фінансових ресурсів є ефективною координуючою системою забезпечення взаємозв'язку між формуванням інформаційної бази, аналізом, плануванням і внутрішнім контролем у підприємстві.

